

Ann Graus
*Het land
waar de
stenen je
kennen*

Roman

Houtekiet
Antwerpen / Amsterdam

© Ann Graus / Uitgeverij Houtekiet 2023
Houtekiet, Schaliënstraat 1 bus 11, 2000 Antwerpen
info@houtekiet.be
www.houtekiet.be

Omslag Maarten Deckers
Auteursfoto Richard Freedom Agyemang
Opmaak www.intertext.be

ISBN 978 90 5240 398 4
e-ISBN 978 90 5240 419 6
D 2023 4765 24
NUR 301, 300
THEMA FXD / JBFH / 1HBM / 2CXB

Uitgeverij Houtekiet vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission of the publisher.

Vóór de reis

7

De reis

29

Na de reis

211

Terug naar Marokko

239

*‘Het land waar de stenen je kennen
is meer waard dan het land waar de mensen je kennen.’*

— Berbers spreekwoord

Vóór de reis

Van 1970 tot 1972

‘Lezen is voor luie vrouwen,’ zegt moeder vaak.

Is schrijven beter? Of erger? Ann vreest het antwoord en schrijft daarom in het geheim. In de kamer van haar broer, op een oude schrijfmachine van haar vader.

‘Ik wil leren typen,’ heeft ze hem gezegd. Vader heeft zich opgewerkt in de hiërarchie van ‘den ijzeren weg’, tot boekhouder tweedeklas. Zijn flamingantisme groeide toen hij geen boekhouder eersteklas kon worden. Hoewel hij geslaagd was voor zijn examens werd hem de job geweigerd: onvoldoende kennis van het Frans. De voorkeur van de Franstalige directie ging uit naar zijn collega die geen woord Nederlands piepte. Vader heeft hogere ambities voor zijn dochter dan secretaresse. Zij zal niet moeten buigen voor een baas. Daarenboven zijn de naschoolse steno- en dactylolessen betalend. Ann kan het wel op haar eentje leren.

Op haar eentje is Ann vaak. Sinds haar moeder haar verboden heeft op vaders schoot te gaan zitten als die ’s avonds thuiskomt, voelt Ann zich anders. Zeker nu haar vader haar ook geen aandacht meer lijkt te schenken. Wat heeft ze toch verkeerd gedaan? Niemand die het haar zegt. Maar ze is zeker *ergens* schuldig aan en ze schaamt zich dat ze niet eens weet waaraan. Ze is pas 11. Ze heeft haar eerste regels gehad. Ligt het daaraan?

‘Allez, de miserie gaat beginnen,’ heeft moeder gezegd. En miserie is het, want Ann verliest heel veel bloed en de dikke stoffen verbanden zitten niet comfortabel en ze zijn niet discreet op school. ‘Vrouw zijn is niet plezant, kind,’ is de enige troost die

haar moeder kan bieden. En naar de jongens kijken is gevaarlijk, lijkt haar moeder te willen dat ze gelooft.

Nu is ze 13 jaar. Haar negen jaar oudere broer is op kot in Gent. Haar twaalf jaar oudere ongetrouwde zus houdt zich met een na het werk bezig met het huishouden, want hun moeder is altijd buiten op het veld of bij de dieren. Haar drie jaar jongere zusje speelt graag, maar niet alleen. Daarom doet ze onvermoeibaar een beroep op Ann. Maar Ann wil een boek schrijven, of een gedicht, of een liedje spelen op haar gitaar.

Vriendinnetjes mogen één keer komen en dan niet meer. Afgekeurd door moeder. Ann moet maar eens met 'gewone meisjes' omgaan en van haar eigen leeftijd. Moeder haalt voorbeelden aan van goedgekeurde meisjes, maar bij hen verveelt Ann zich snel. Ann wil reizen en andere plaatsen ontdekken. Andere mensen ook. 'Kind, gij zijt *misbracht*,' zegt haar moeder.

Verder dan buitenlandse postzegels verzamelen geraakt ze voorlopig niet. Postzegels verzamelen, ja, dát keurt vader goed. Hij brengt er veel voor haar mee. Bij de Spoorweg kent hij wel mensen die reizen. Als ze later zelf geld verdient, kan ze gaan waarheen ze maar wil. Maar later is nog lang. Daarom schrijft Ann een verhaal. Een zestienjarig Amerikaans meisje verlaat haar ouderlijk huis om in Hollywood een ster te worden. Ze wordt er verliefd op een oudere man. Elke dag, na het huiswerk, typt Ann op de oude schrijfmachine. 's Nachts in bed, als haar zusje slaapt, verkent ze haar eigen lichaam. De oudere man wordt op zijn beurt verliefd op het jonge meisje. Ann laat ze kussen en vrijen. Toch een beetje, want Ann heeft nog nooit een jongen gekend. In haar katholieke school zijn er geen. Behalve dan de geschiedenisleraar en de onwelriekende pater die godsdienstles geeft.

1973-1974

Moeder heeft het geheime boek ontdekt en Ann moet naar een psycholoog.

Als die zegt dat er niets mis is met haar en dat moeder maar eens een afspraak moet maken, is het oorlog. Moeder zal Ann op het rechte pad houden en vader zal haar daarin onverbidde-lijk bijstaan – haar ouders zijn het anders nergens over eens, dus de zaak is ernstig.

De school maakt veel goed. Ann heeft er vrienden en ze leert goed. Meer wordt er van haar niet verwacht: naar school gaan en aardappelen leren schillen. Met een patattenmesje, niet te dik, en zonder dat de schil breekt. Anders zal ze geen man kunnen houden!

Ann wil graag leren paardrijden, maar dat mag niet. ‘Te duur,’ zegt vader. ‘Te gevaarlijk,’ zegt moeder. De gitaarlessen, waar ze wel naartoe mag en waarvoor de gemeente vervoer organiseert naar de muziekschool in een andere gemeente, zijn hoofdzake-lijk notenleerlessen en daardoor zijn er al vlug niet voldoende kandidaten meer, waardoor het georganiseerd vervoer wordt stopgezet.

Moeder had liever geen kinderen gehad. ‘Ik had in ’t klooster moeten gaan,’ zegt ze regelmatig. Ann en haar zusje mogen geen lawaai maken, ook niet te lang of te luid lachen. ‘Doe niet zo onnozel,’ zegt moeder dan, ‘ik word nog zot van jullie!’

Vader heeft nog een extra positie als boekhouder in een co-operatieve aangenomen. Dat doet hij voor zijn gezin, beweert hij. Hij werkt er ’s avonds en op zaterdagmorgen en is bijgevolg bijna nooit meer thuis. Moeder is niet tevreden. Daar komt

ruzie van, veel ruzie, elke dag, van zodra vader thuiskomt, tot ze in slaap vallen. 's Morgens beginnen ze soms al meteen opnieuw.

‘Kom je mee naar onze fuif?’ vraagt Greet op een morgen. Dagelijks rijden ze samen vijf kilometer met de fiets naar school. Ze zitten niet in dezelfde afdeling, maar beginnen altijd op hetzelfde uur. Hun moeders waren kameraden, hun oudere zussen zijn dat nog steeds, dus Anns moeder ziet geen graten in hun vriendschap. Natuurlijk weten de ouders niet dat ze elke morgen een sigaretje roken op het kruispunt. Ze weten ook niet dat Greet een Marokkaans liefje heeft en dat ze al met hem naar bed is gegaan.

‘Tu dances avec moi?’ vraagt een knappe jongeman aan Ann. Ze is ook naar de fuif mogen gaan en heeft het liefje van Greet ontmoet en nu dus ook zijn vriend. Greet is al op de dansvloer met haar lief. Maar Ann durft niet dansen. De jongen ziet haar aarzeling en stelt voor om te gaan zitten en samen iets te drinken. ‘Je m’appelle Mohamed,’ zegt hij. ‘Et toi?’ Moeizaam komt er een gesprekje op gang. Als er een *slow* speelt, trekt hij haar mee naar de dansvloer. Daar kan toch iedereen op dansen, vindt hij.

Voor de twee meiden om middernacht terug naar huis fietsen, worden er adressen uitgewisseld. De afspraak is dat Mohamed onder een meisjesnaam naar Ann zal schrijven. De briefwisseling laat niet op zich wachten en al snel verlangt Ann die Mohamed terug te zien. Het verlangen is duidelijk wederzijds want hij nodigt haar uit op een etentje in de keuken van het gemeenschapshuis in Leuven waar hij een kamer huurt. Ann maakt er kennis met een vrolijke bende studenten. Walen en Vlamingen en Mohamed. Ann is wel jonger, maar niemand lijkt dat te merken. Ze draagt haar steentje bij als ze ziet dat iedereen

helpt om de tafel te dekken. Het is een lange tafel en dat is maar goed ook want er moeten wel een dozijn personen aan eten. Het is vrijdag en dan eten ze allemaal samen. Elke student van het huis zorgt op zijn beurt voor een maaltijd. Deze vrijdag is Wakke aan de beurt. Dat is zijn echte naam niet, hij heeft die bijnaam gekregen omdat hij uit Wakkerzeel komt, zegt hij. Hij is ook geen student meer. Hij heeft wel een diploma Economie behaald aan de unief omdat zijn ouders dat wilden, maar nu is hij internationaal vrachtwagenchauffeur. Er wordt gegeten en gedronken, Frans en Nederlands door elkaar gesproken en veel gelachen. Ann is er graag bij. Er wordt afgesproken om naar de bioscoop te gaan. Ann kan niet meegaan want ze moet naar huis. ‘Wanneer zie ik je terug?’ vraagt Mohamed, maar daar kan ze niet op antwoorden.

Dankzij kennissen van de zus van Carla mag Ann zingen in het cultureel centrum van Kessel-Lo, samen met een vriendin die in duo zingt met Ann. Carla heeft een zwakke gezondheid en moet vaak thuisblijven op doktersbevel. Ze is een goedgekeurde vriendin omdat de ouders van beide meisjes elkaar hebben ontmoet bij Carla’s ouders thuis en ook omdat Anns vader en Carla’s vader het toch zo goed kunnen vinden met elkaar. Ze zijn beiden afkomstig van de Maaskant, Carla’s vader weliswaar uit Nederland. De zaal is gevuld en Ann heeft plankenkoorts, maar ze zingen hun liedje en krijgen zelfs wat applaus. De ouders van Carla zijn komen luisteren, die van Ann niet.

In de kerstvakantie van 1975 mag Ann een paar dagen logeren bij Carla. Dat geeft haar de kans om Mohamed op te zoeken. Tot haar blijdschap heeft hij een elpee van Leonard Cohen gekocht, *New Skin for the old Ceremony*. Ann had hem eerder geschreven dat ze Cohens liedjes graag hoorde. Anns Engels is beter dan haar Frans. Mohamed daarentegen kent minder Engels dan zij en dus vertaalt ze stukken tekst voor hem. Hij heeft cassettes met mooie teksten op Arabische muziek, zegt hij.

Die zal hij haar laten beluisteren, wanneer ze maar wil, en hij kan die dan voor haar vertalen. Maar nu wil hij dansen en hij zet 'Mamma Mia' van Abba op. Hij doet een paar pasjes. 'Kijk,' zegt hij, 'ik doe zo maar wat, dat kan jij ook.' Hij schuift een lage tafel en een zetel opzij en Ann danst mee. In het midden van een tweede liedje, wordt er op zijn kamerdeur geklopt. 'Zeg Mohamed, kan het een beetje stiller? Ik ben aan 't blokken.' Hij knikt begripvol in het deurgat en verontschuldigt zich. Mohamed zet een andere plaat op, dempt het volume en komt heel dicht bij Ann staan. Een slow. Hij neemt Anns rechterhand in de zijne. Ze voelt zijn andere hand op haar rug. 'Laisse-moi t'aimer,' zingt een man met een vreemd accent.

Ann gaat op zoek naar muziek en zangers uit de Franstalige wereld op haar kleine transistor, die ze met het geld van haar plechtige communie had gekocht, daarmee de raadgevingen van haar ouders in de wind slaand om het geld op een spaarboekje te zetten. Ze toont meer interesse in de Franse les op school en bij Greet gaat ze een paar pasjes oefenen om rock te kunnen dansen, als ze nog eens naar een fuif mag. Mohamed heeft examens in januari en beantwoordt haar brieven even niet. Ze mist hem en de aandacht die ze van hem krijgt.

1976

Moeder zet haar willekeurige controles aan de schoolpoort verder. Zou ze iets vermoeden? Ann ontsnapt af en toe tijdens de middagpauze, om Mohamed te zien. Dat mag ze eigenlijk pas vanaf de retorica, volgend jaar. Maar ze is verliefd en verder is er zo weinig plezants in haar leven, dus lapt ze die regel aan haar laars. Ze begint smoesjes te verzinnen om Mohamed ook in het weekeinde te kunnen zien af en toe. Maar dat is moeilijk want moeder is achterdochtig en staat Ann slechts korte bezoeken aan vriendinnen toe.

Mohamed is altijd blij als ze kan komen. Hij slaat zelfs lessen in Louvain-la-Neuve over om even bij haar te kunnen zijn. 'Kom bij me liggen,' zegt hij op een keer. Ann nestelt zich naast hem op de dekens van zijn eenpersoonsbed. Verder dan kussen waren ze nog nooit gekomen, omdat Ann zijn handen had afgehouden telkens als hij te gretig naar haar borsten of haar billen tastte. (Mevrouw Bentjes had in de biologieles wel getoond hoe het mannelijk en het vrouwelijk voortplantingsstelsel in elkaar zitten, maar over liefde of strelingen was nooit iets gezegd, laat staan over wanneer en hoe je aan deze dingen begint.) Mohamed kijkt haar ernstig aan en zegt: 'Ten eerste ga ik nooit iets doen tenzij jij ermee akkoord gaat. Ten tweede mag je ten volle vertrouwen dat ik altijd voorzichtig zal zijn.' En dan volgt een uiteenzetting over de vrouwelijk cyclus en op welk moment in de cyclus er het minste of juist het meeste kans is om zwanger te worden. Dat wist Ann al, maar dat hij het ook weet en er zo spontaan over spreekt, geeft haar een goed gevoel.

Ann liegt dat ze naar een film gaat, om naar Mohamed te kunnen gaan. Ze zegt dat ze moet studeren als haar ouders en zusje 's avonds ergens op familiebezoek gaan, wat toch wel wettelijks gebeurt. Het bezorgt haar veel stress, waardoor ze nooit echt op haar gemak is bij Mohamed. Daar komt nog bij: soms gelooft ze dat het een zonde is om met een jongen naar bed te gaan vóór het huwelijk. Mohamed voelt haar verwarring. Hoe meer hij haar probeert gerust te stellen, hoe minder ze ervan wil weten. Daarom is ze dankbaar dat hij met haar naar de bioscoop gaat als ze komt, of dat ze met vrienden iets gaan drinken, zonder nog over de kwestie te beginnen. Stilaan beginnen ze toch te experimenteren, om te ontdekken wat zij prettig vindt. O, ze vindt veel prettig. Ze vindt het prettig dat hij rekening met haar houdt, ze vindt het prettig dat hij haar borstjes kust en hoe hij haar plezier geeft zonder in haar te komen, want dat wil ze nog niet. Ze geraakt niet uitgekeken op zijn lid als hij helemaal opgewonden is. Hij toont haar wat hem plezier doet, maar dat vindt Ann minder prettig, met dat schaamhaar.

Op een lentedag in april raken ze beiden zo opgewonden dat er meer gebeurt dan alleen strelingen en bezoeken aan de rand. Ann wil hem in haar.

'Wil je het zeker?' vraagt Mohamed. Als ze knikt, kust hij haar overal tot ze niet langer bang is. Het doet een beetje pijn als hij binnendringt. 'Ça va?' fluistert hij en houdt zich stil. Ze knikt en glimlacht, al is ze nu wel weer een beetje bang. 'Wil je het nog?' vraagt hij stilletjes. 'Ja,' zegt ze. Ze kussen en terwijl hun tongen elkaar aftasten, stoot hij zich helemaal in haar. Ze slaakt een versmacht kreetje. 'Pardon,' zegt hij en hij kust haar ogen, waarin tranen opwellen.

Hij wil in haar bewegen, maar dat wil zij niet. 'Zal ik me terugtrekken?' vraagt hij. 'Is dat wat je wil?' Ann voelt een kleverige stof uit haar glijden. Er zit een beetje bloed op Mohameds penis, dat hij met een kleenex afveegt. 'Doet het nog pijn?'

‘Neen, het voelt of je nog in me bent,’ zegt Ann en ze glimlacht naar hem.

Ze kunnen niet vaak genoeg samenzijn, maar Ann kan niet altijd komen, ook al was het afgesproken. Soms moet ze alweer weg als ze pas is aangekomen. Soms wil ze vrijen, dan weer zegt ze dat ze het nooit meer wil. Ze zegt zelfs eens dat ze Mohamed nooit meer wil zien. Mohamed begrijpt er niets van. Ze krijgt het hem niet uitgelegd, omdat ze niet wil toegeven hoeveel controle haar ouders op haar leven hebben en hoe ze voortdurend liegt om bij hem te kunnen zijn. Ze schaamt zich vaak voor zichzelf. Mohamed vraagt wat ze van hem verwacht en zegt dat hij haar zo graag wil geven wat ze wil, als dat kan. Andere ouders zou ze willen, maar dat zegt ze niet.

Dit keer wordt haar verboden om met vrienden naar Scherpenheuvel te stappen. Officiële reden: slechte punten op een wiskundetest. Ze is niet eens gebuisd! Zij zaagt haar vader de oren van de kop en als hij niet bijdraait, probeert ze haar moeder te overhalen. Dan blijkt dat ze afweten van haar relatie met Mohamed. Nu mag ze helemaal niets meer én er wordt niet over *hem* gepraat. Ze willen *hem* ook niet ontmoeten. Ze mag *hem* niet meer zien, zelfs niet om het hem te zeggen. Hij bestaat niet. Basta.

Ann heeft altijd al een onregelmatige menstruatiecyclus gehad, maar nu duurt hij toch wel erg lang. Ze houdt die ongerustheid eerst voor zichzelf, omdat ze nog hoopt op een spoedige verandering. Maanden geleden al was ze naar de huisdokter gegaan. Ze vond het veiliger om de pil te nemen, maar de brave dokter, die *by the way* Dieu heette, had gezegd dat hij de pil alleen wilde voorschrijven na een gesprek met haar ouders. Ze was dan maar onverrichter zake weggegaan. En nu is ze over tijd.

Ze spreekt af met Mohamed. Die maakt zich niet meteen ongerust, maar als ze drie dagen later nog steeds haar regels niet heeft, gaat hij mee naar een dokter, die haar twee pillen geeft om